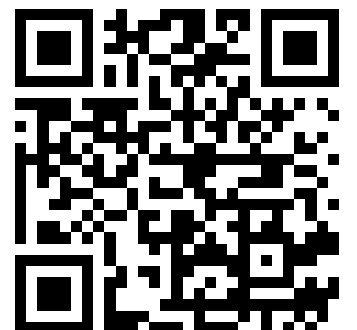

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1874-1875

m

273

BIBLIOTHEEK KITLV

0065 8524

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

GELEIDENDE BRIEF.

N°. 1.

's GRAVENHAGE, den 30sten October 1874.

Ingevolge 's Konings magtiging heb ik de eer U Hoog-Edel Gestr., ter voldoening aan art. 44, tweede lid, van het Reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indie, afschriften te doen toekomen van:

- 1°. eene suppletoire overeenkomst met den Sultan en de rijks grooten van *Siak en onderhoorigheden*, dd. 26 Julij 1873;
- 2°. eene suppletoire overeenkomst met den Sultan en de rijks grooten van *Djambi*, dd. 4 Augustus 1873;
- 3°. eene overeenkomst met den Sultan en de rijks grooten van *Tidore*, dd. 26 Maart 1872;
- 4°. eene suppletoire overeenkomst met den Sultan en de rijks grooten van *Ternate*, dd. 9 Junij 1873;
- 5°. eene suppletoire overeenkomst met den Sultan en de rijks grooten van *Batjan*, dd. 17 Augustus 1873;
- 6°. de acte van bevestiging en verklaring van den radja van *Tomboekoe*, dd. 18 September 1873;
- 7°. eene overeenkomst met den Sultan en de rijks grooten van *Boeton* en de acte van bevestiging van dien vorst, dd. 28 Augustus 1873.

Deze stukken, die in de daarbij gevoegde nota's worden toegelicht, zijn respectievelijk goedgekeurd en bekrachtigd bij de besluiten van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, dd. 26 October 1873, n°. 22; 12 Junij 1874, n°. 17; 31 Mei 1874, n°. 26; 13 Maart 1874, n°. 17; 31 Mei 1874, n°. 27; 14 Junij 1874, n°. 23 en 15 Maart 1874, n°. 17.

De Minister van Kolonien,
W. VAN GOLTSTEIN.

Aan
den Heer Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

SIAK.
(SUPPLETOIR CONTRACT.)

N°. 2.

AFSCHRIFT.

SUPPLETOIRE OVEREENKOMST, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, namens het Gouvernement van Nederlandsch Indie gesloten tusschen STOFFEL LOCKER DE BRUYNE, resident der Oostkust van Sumatra, ter eene; en

Zijne Hoogheid den Yang di Pertoean Besar SJARIF KASSIM ABDOEL DJALIL SAIF OEDIN, Sultan van het rijk Siak en onderhoorigheden, benevens den Mangkoe Boemi TONGKOE POETRA, rijksbestuurder van genoemd rijk, en de Orang Besar, leden van den rijksraad, voor zich en hunne opvolgers, ter andere zijde.

Artikel één.

Zijne Hoogheid de Sultan en de rijksgroten van Siak en onderhoorigheden staan in vollen eigendom en voor altijd af aan het Gouvernement van Nederlandsch Indie, het eiland Bengkalis, welk eiland mitsdien geen deel meer uitmaakt van genoemd rijk.

Artikel twee.

Het Gouvernement van Nederlandsch Indie neemt den in artikel één bedoelden afstand van het eiland Bengkalis aan, welk eiland gevolgelijk voortaan een deel uitmaakt van het onder 's Gouvernements regtstroeksch beheer staand grondgebied van Nederlandsch Indie.

Artikel drie.

Het Gouvernement van Nederlandsch Indie verbindt zich om aan Zijne Hoogheid den Sultan van Siak en onderhoorigheden en diens wettige opvolgers, voor den afstand van het eiland Bengkalis, eene jaarlijksche tegemoetkoming van f 8000 (acht duizend gulden) uit te betalen.

Artikel vier.

De op het eiland Bengkalis wonende personen, thans onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan van Siak en onderhoorigheden, worden, na de overdracht van dat eiland aan het Gouvernement van Nederlandsch Indie, behoudens de bepaling der volgende alinea, onderdanen van dat Gouvernement.

Zij, die onderdanen wenschen te blijven van den Sultan, zullen daarvan door verhuizing binnen drie maanden na de onderteekening dezer overeenkomst moeten doen blijken.

Artikel vijf.

Aan ingezetenen van andere plaatsen, onderdanen van den Sultan van Siak en onderhoorigheden zijnde, die zich als vaste ingezetenen op het eiland Bengkalis wenschen te vestigen, zal zulks niet worden vergund, alvorens zij bewezen hebben, dat zij op regtmatige wijze hunne voormalige woonplaats hebben verlaten.

Artikel zes.

Deze overeenkomst treedt in werking terstond nadat zij door den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie zal zijn bekrachtigd.

Aldus overeengekomen, beëdigd, bezegeld en onderteevend te Bengkalis, op den zes en twintigsten Julij des jaars achttien honderd drie en zeventig, en in triplo verleden door mij STOFFEL LOCKER DE BRUYNE, resident der Oostkust van Sumatra.

(w. g.) S. LOCKER DE BRUYNE.

In tegenwoordigheid van mij ARNOUD KAREL HERMAN KLOKKE, secretaris der residentie Oostkust van Sumatra.

(w. g.) A. KLOKKE.

Deze suppletoire overeenkomst is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den 26sten October des jaars achttien honderd drie en zeventig.

*De Gouverneur-Generaal van
Nederlandsch Indie,*

(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

w. g.) LEVYSSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) H. SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

*De Secretaris-Generaal bij het
Ministerie van Kolonien,*

HENNY.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

SIAK.
(NOTA VAN TOELICHTING)

Nº 3.

NOTA VAN TOELICHTING betreffende de sup-
pletoire overeenkomst (1) met Siak, dd. 26 Julij
1873.

Het eiland Bengkalis, hetwelk het onderwerp dezer over-
eenkomst uitmaakt, is gelegen vóór de monding van de Siak-
rivier, en wordt van den vasten wal van Sumatra gescheiden
door de Brouwerstraat, die voor de grootste zeeschepen
bevaarbaar is.

De oppervlakte van het eiland bedraagt ongeveer 23 vier-
kante geographische mijlen; de grond is over het algemeen
laag, doch vruchtbaar en voor den landbouw zeer geschikt;

(1) Zie het contract van 1 Februarij 1858. (Gedrukte stukken
Tweede Kamer 1858—1859. — XXII.)

de bevolking is zeer weinig talrijk en vindt grootendeels
haar bestaan in de vischvangst en den handel. In vroegere
tijden heerschte er veel welvaart, vooral ten gevolge van
nederzettingen van Chinezen; maar deze zijn door de wille-
keurige handelingen van het inlandsch bestuur verdreven.

Door zijne zoo even beschreven ligging is Bengkalis bij
uitnemendheid geschikt voor een middenpunt van den handel
op en van de oostkust van Sumatra, en het is als 't ware
aangewezen als de hoofdzetel der Nederlandsche magt in
die streken. Was de afstand van het eiland aan het Gou-
vernement daarom gewenscht, ook scheen alleen onder het
regtstreeksch gezag van Nederland op Bengkalis die veilig-
heid van personen en goederen gewaarborgd te kunnen
worden, welke onmisbaar is voor de ontwikkeling van
dit veelbelovende eiland.

De verschillende artikelen der overeenkomst vereischen
weinig toelichting. Alleen zij aangetoekend, dat art. 5 zijne
aanleiding vindt in de vrees voor volksverhuizing naar
Bengkalis, die bij den Sultan en de rijksgrootten van Siak
bestond.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

DJAMBI.
(SUPPLETOIR CONTRACT.)

N°. 4.

AFSCHRIFT.

SUPPLETOIRE OVEREENKOMST met den Sul-
tan, den Pangeran Ratoe en de rijks grooten
van Djambi.

Aangezien het bestaande contract met den Sultan, Pan-
geran Ratoe en de rijks grooten van Djambi geen bepa-
lingen bevat tot de bescherming van schipbreukelingen en
tot beveiliging der goederen van deze en van verdere be-
langhebbenden bij het verongelukken van schepen of vaar-
tuigen langs de kusten of langs de boorden der rivieren
binnen het gebied van genoemd rijk;

En aangezien het noodzakelijk is gebleken in die leemte
te voorzien door zoodanige regeling als vereischt wordt ter
voorkoming van strandroof en plundering van verongelukte
schepen of vaartuigen;

Zoo is op heden den vierden der maand Augustus 1800
drie en zeventig, onder nadere goedkeuring van den
Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, tusschen
ons, VAN DER SCHALK, JAN HENDRIK, politiek agent te
Djambi, en ACHMAD NAZAR OEDIN, Sultan van Djambi,
benevens den Pangeran Ratoe en de rijks grooten van
dat rijk, overeengekomen als volgt:

De Sultan, de Pangeran Ratoe en de rijks grooten van
Djambi verbinden zich om aan alle schepen en vaartuigen,
welke langs de kusten of langs de boorden der rivieren
binnen het gebied van dat rijk in nood mogten vervallen,
allen bijstand te verleenen, de schipbreukelingen te ver-
zorgen en zich geen hunner goederen toe te eigenen, noch
te gedoogen, dat iemand, wie ook, zich die toeëigene.

Zij verbinden zich om schepen en vaartuigen of goede-
ren, welke aan het strand of langs de rivieren binnen het
gebied van hun rijk mogten stranden of komen aandrijven,
of worden aangebragt, en welker eigenaren onbekend zijn,
te bergen, dan wel ten voordeele van belanghebbenden in
het openbaar te verkoopen, indien die niet kunnen worden
bewaard.

Van het stranden van schepen en vaartuigen of aan-
brengen van aan het strand of uit de rivieren opgevischte
goederen, zullen de Sultan, de Pangeran Ratoe en de rijks-
grooten onverwijld kennis geven aan den politieken agent
te Djambi.

De Sultan, de Pangeran Ratoe en de rijks grooten van
Djambi kunnen hulp- en bergloon vorderen, die, naar
mate van de moeite, door hen zelve worden begroot.

Van die begrooting geven zij onverwijld kennis aan den
politieken agent te Djambi

Belanghebbenden, die zich met deze begrooting bezwaard
mogten achten, kunnen de beslissing van den Gouverneur-

Generaal van Nederlandsch Indie inroepen door tusschen-
komst van den resident van Palembang.

Aldus gedaan, geteekend en bezworen op dag en datum
hierboven vermeld.

De Politieke agent,

(w. g.) VAN DER SCHALK.

De Sultan van Djambi,

(w. g. met Maleische karakters.)

De Pangeran Ratoe,

(w. g. met Maleische karakters.)

In tegenwoordigheid van ons,

(w. g. met Maleische karakters.)

Wij, ACHMAD NAZAR OEDIN, Sultan van Djambi, en
MARTA NINGRAT, Pangeran Ratoe, zweren op den ver-
heven en het woord bevattenden Koran, dat wij oprecht
getrouw zullen zijn aan het Gouvernement van Nederlandsch
Indie, en het bovenstaande contract met alle oprechtheid
hebben aangegaan en dat wij den inhoud ten allen tijde
zullen eerbiedigen en nakomen. De toorn van den Aller-
hoogste en den Profet dale op ons en onze nakomelingen
neder, zoo wij aan dezen eed niet getrouw blijven.

De Politieke agent,

(w. g.) VAN DER SCHALK.

De Sultan van Djambi,

In tegenwoordigheid van ons,

(w. g. met Maleische karakters.)

Deze overeenkomst is goedgekeurd en bekrachtigd op
heden den twaalfden Junij des jaars achttien honderd vier
en zeventig.

*De Gouverneur-Generaal van Neder-
landsch Indie,*

(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van denzelven,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) LEVYSSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

*De Secretaris-Generaal bij het Ministerie
van Kolonien,*

HENNY.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

DJAMBI.
(NOTA VAN TOELICHTING.)

N°. 5.

NOTA VAN TOELICHTING betreffende de supple-
toire overeenkomst met Djambi, dd. 4 Augustus
1873.

De wenschelijkheid om het contract, den 2den November

1858 met Djambi gesloten (1), aan te vullen met eene bepaling omtrent strandvonderij en schipbreuken, gelijk in de laatste jaren in de overeenkomsten met inlandsche vorsten pleegt te worden opgenomen, is gebleken toen in Januarij 1871 een vaartuig, met goederen geladen doch door de bemanning verlaten, op de kust van Djambi strandde en de kustbewoners zich, volgens het nog bestaande landsgebruik, van de goederen meester maakten.

(1) Gedrukte stukken, Tweede Kamer, zitting 1859—1860. — LV.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

TIDORE.
(CONTRACT.)

N°. 6.

AFSCHRIFT.

OVEREENKOMST, gesloten op heden den zes en twintigsten Maart achttienhonderd twee en zeventig, tusschen FREDERIK SCHENCK, resident van Ternate, daartoe behoorlijk gemagtigd, namens den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie en onder diens nadere goedkeuring, en

HALIFATOEL MOEALLAM DAIMAN FILADIL BIFADLALILLAHLI MALIKIL WAHAB WAHUWA SAID ACHMAD FATHOEDDIEN SJAH KAITJIL DJAOHAR ALAM, Sultan van Tidore en onderhoorigheden en zijne rijks grooten.

Nademaal het wenschelijk is voorgekomen de van oudsher tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en den Sultan van Tidore bestaande banden van vriendschap, door eene nieuwe overeenkomst, zoo mogelijk nog naauwer toe te halen, en tevens zoodanige wijzigingen daarin op te nemen als door veranderde tijdsomstandigheden raadzaam zijn voorgekomen, of door de ondervinding als noodzakelijk zijn aangewezen:

Zoo is het dat FREDERIK SCHENCK, resident van Ternate, op daartoe bekomen magtiging, uit naam en van wege den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie en onder diens nadere goedkeuring, en HALIFATOEL MOEALLAM DAIMAN FILADIL BIFADLALILLAHLI MALIKIL WAHAB WAHUWA SAID ACHMAD FATHOEDDIEN SJAH KAITJIL DJAOHAR ALAM, Sultan van Tidore en onderhoorigheden, en zijne rijks grooten zijn overeengekomen als volgt:

Artikel één.

Zijne Hoogheid de Sultan van Tidore en zijne rijks grooten verklaren voor zich en hunne opvolgers, dat het rijk van Tidore en onderhoorigheden een gedeelte blijft uitmaken van Nederlandsch Indie, en erkennen mitadien de volle oppermagt en soevereiniteit van Nederland over die landen.

Artikel twee.

Zijne Hoogheid de Sultan van Tidore en zijne rijks grooten erkennen, dat hij, Sultan, dat rijk alleen bezit in leen, en beloven zich steeds eerbiedig, gehoorzaam en getrouw jegens het Gouvernement van Nederlandsch Indie te zullen gedragen.

Artikel drie.

Het gebied van het rijk van Tidore en onderhoorigheden wordt verstaan te zijn zamengesteld uit de landen, welke thans in het bezit van Zijne Hoogheid zijn en geacht worden tot het rijk te behooren, overeenkomstig de daarvan bestaande en later te volmaken beschrijving.

De afstand, bij vroegere overeenkomsten, aan het Neder-

landsch-Indisch Gouvernement gedaan van alle landen, welke te voren tot het rijk hebben behoord en daaronder thans niet meer begrepen zijn, wordt op nieuw erkend en bevestigd.

Artikel vier.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich voortdurend goede verstandhouding en vriendschap met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te onderhouden, te zijn de vijanden van de vijanden en de vrienden van de vrienden van Nederland, en om, op aanzoek van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, de hulp te verleenen, welke in hun vermogen is, met menschen, wapenen en vaartuigen, tegen de vijanden en aan de vrienden van Nederland, zoomede om den zeeroof te beteugelen.

Artikel vijf.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich het rijk van Tidore nimmer aan eenige andere natie dan de Nederlandsche over te geven, alsmede om met geene andere natie verbonden aan te gaan, zonder toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Alle vroegere tractaten en verbindtenissen met vreemde natien, die niet door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zijn goedgekeurd en bekrachtigd, worden gehouden nietig te zijn.

Artikel zes.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich plegtig om geen gemeenschap, hoe ook genaamd, hetzij regtstreeks of middellijk, te houden met vreemde natien, vorsten of volkeren van welken landaard ook, zonder voorkennis en toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Zij beloven mitadien van vreemde natien, vorsten of volkeren, of van personen in dienst van dezen, geene brieven of geschenken, gezanten of zendingen te ontvangen, zoomede geene brieven, geschenken, gezanten of zendingen aan vreemde natien, vorsten of volkeren, of aan personen in hunne dienst, te zenden of op eenigerlei wijze met hen of hunne onderdanen in staatkundige aanraking te treden, zonder schriftelijke toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich tevens niet te gedoogen, dat die staatkundige aanraking, die bestemming, aanneming of ontvangst van brieven, geschenken, gezanten of zendingen door of namens hunne kinderen, aanverwanten of onderdanen plaats vinden.

Overtreders van dit verbod worden zonder aanzien des persoons aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uitgeleverd.

Artikel zeven.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten erkennen het regt van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement om een

vervanger voor den Koninklijken troon te kiezen en te verheffen, telkens wanneer die waardigheid onvervuld is.

Artikel acht.

Elke uitroeping, voorstelling aan het volk of bevestiging van den tot Sultan of troonsopvolger bestemden prins is nietig, wanneer die niet geschiedt ten gevolge van de ontvangst eener door den Gouverneur-Generaal uitgereikte acte van erkenning en bevestiging.

Artikel negen.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten erkennen het onbetwistbaar regt van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement om, zoodra het zulks goedvindt, zelf het bestuur over het geheele rijk, of over een gedeelte daarvan in handen te nemen.

Evenzoo erkennen Zijne Hoogheid en zijne rijksgrooten het regt van dat Gouvernement, om over het geheel of een gedeelte van Zijner Hoogheids rijk ambtenaren te plaatsen.

Zijne Hoogheid en zijne rijksgrooten verbinden zich zoo veel mogelijk deze ambtenaren te helpen en te doen helpen en ondersteunen, zoo veel zij dit behoeven.

Zijne Hoogheid en zijne rijksgrooten erkennen almede het regt van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement om, zulks oorbaar achtende, de inkomsten van de hoofden, die op de eilanden van wege Zijne Hoogheid gezagvoeren, op eene redelijke wijze te vermeerderen of te verbeteren.

Artikel tien.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verbindt zich om, zoo lang Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten en hoofden geene inbreuk maken op dit contract, voort te gaan met de uitkeering van de tot dusver verstrekte subsidien op den voet van vroegere contracten, en dus:

aan Zijne Hoogheid den Sultan . . . f	6400 'sjaars;
„ de rijksgrooten.	„ 2000 „
„ de sengadji's en kimelaha's van Tidore	„ 2200 „
aan de hoofden van Maba, Weda en Patani	„ 2200 „

De sengadji's en kimelaha's van Tidore en de hoofden van Maba, Weda en Patani ontvangen ieder hun aandeel in deze subsidien persoonlijk uit 's lands kas te Ternate.

Artikel elf.

Eene nauwkeurige lijst der rijkssieraden van de kroon van Tidore, door Zijne Hoogheid den Sultan vervaardigd en met de rijksgrooten onderteekend, blijft bij het Nederlandsch-Indisch Gouvernement in bewaring, ten waarborg dat die sieraden nimmer in vreemde of ongerechtigde handen geraken.

Artikel twaalf.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten verbinden zich om naar vermogen mede te werken tot de daarstelling, ten koste van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, van alle versterkingen, gebouwen en magazijnen, welke dat Gouvernement later noodig mogt achten binnen het rijk van Tidore en onderhoorigheden op te rigten, en om daartoe het benodigd terrein beschikbaar te stellen.

Zoodanig terrein met hetgeen binnen den omtrek van één paal daarvan gelegen is, wordt alsdan aangemerkt niet meer tot het leen te behooren.

Even zoo verbinden zich Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten om, wanneer zij daartoe worden aangezocht, mede te werken tot den bouw van vaartuigen ten koste van het Gouvernement.

Artikel dertien.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten verbinden zich geene forten of versterkingen, hoe ook genaamd, te bouwen of te laten bouwen, noch te gedoogen dat die door Zijner Hoogheids onderdanen of anderen gebouwd worden op eenig gedeelte der aan het rijk van Tidore onderhoorige landen, zonder daartoe vooraf de schriftelijke toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te hebben gevraagd en erlangd, zoomede om hunne met voorkennis van dat Gouvernement opgerigte versterkingen op de eerste aanzegging te slechten.

Zijne Hoogheid en zijne rijksgrooten verbinden zich wijders om geene vijandelijkheden tegen vreemde vorsten te plegen, en geenerlei uitrusting van vaartuigen of manschappen te doen, noch toe te laten, tot expeditien, hoe ook genaamd, ter zee of te land, zonder gelijke toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Artikel veertien.

Alle personen, geen geboren onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan van Tidore zijnde, die zich op zijn gebied vestigen, worden aangemerkt als onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Een ieder, wie hij ook zij, die uitlevering van dezen mogt vorderen, wordt verwezen tot dat Gouvernement.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten verbinden zich om aan Europeanen en met dezen gelijkgestelde personen, of andere vreemdelingen van Westerschen of Oosterschen oorsprong, niet te vergunnen zich te vestigen buiten de havens van het rijk, zonder voorkennis en vooraf verkregen toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Handelaars echter zullen in de havens van het rijk worden toegelaten en aldaar verblijf mogen houden zonder die voorkennis en toestemming, zoo lang zij de orde en rust niet verstoren; zullende van hun gedurende meer dan drie maanden voortgezot verblijf in die havens kennis moeten worden gegeven aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Artikel vijftien.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrooten verbinden zich om, met al hunne naburen, inzonderheid met de rijken van Ternate en Bajjan, te onderhouden vrede, vriendschap en eensgezindheid. Zij zorgen dat de onderdanen zich gedragen zoo als aan de onderdanen van bevriende vorsten betaamt, en alles vermijden wat aanstootelijk zijn, of tot misverstand en oneenigheid aanleiding geven kan.

Zijne Hoogheid de Sultan verbindt zich van alle oneenigheid en twist, die mogt ontstaan tusschen hem en de naburige vorsten of hunne wederzijdsche onderdanen, terstond kennis te geven aan- en die te onderwerpen aan de beslissing van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Artikel zestien.

Zijne Hoogheid de Sultan erkent het regt van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, om alle rijksgrooten en andere ambtenaren en officieren, geene uitgezonderd, in het rijk van Tidore te benoemen en te ontslaan.

Zijne Hoogheid verbindt zich geene benoeming of ontslag te doen zonder voorafgaande goedkeuring van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, op voordragt van Zijne Hoogheid.

De benoemden leggen, alvorens in functie te treden, in handen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement den eed van trouw af, en erlangen van hetzelfde eene acte van aanstelling, waarin hunne verplichtingen kortelijk zijn beschreven.

Artikel zeventien.

Zijne Hoogheid de Sultan verbindt zich met regtvaar-

digheid te regeren, het welzijn des volks te bevorderen en in de geheele uitgestrektheid van zijn rijk eene goede politie in te voeren tot bewaring van rust en vrede en tot bescherming van personen en eigendommen.

De handhaving der politie blijft, onder de leiding van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, opgedragen aan den Sultan, bijgestaan door zijne rijksgrouten.

Zijne Hoogheid verbindt zich goed en onpartijdig regt te verschaffen aan al zijne onderdanen, voor zoo verre zij onderworpen zijn aan de regtsmagt van hem zelve of van de door hem ingestelde regtbanken of regters.

Artikel achttien.

Ter zake van moord, moedwilligen doodslag, menschenroof, brandstichting, het bedriegelijk namaken, vervalschen of besnoeien van muntspecien, wettigen koers hebbende in Nederlandsch Indie, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanige nagemaakte, vervalschte of besnoeide muntspecien, het bedriegelijk namaken of vervalschen van bankpapier of eenig op hoog gezag in omloop gebracht papierengeld, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanig nagemaakt of vervalscht bankpapier of papierengeld, landverraad, oproer, zee- of menschenroof, verboden slavenhandel, diefstal in vereenigde of gewapende bende gepleegd, en in het algemeen alle zoodanige misdrijven, welke met den dood of met de straf naast die des doods kunnen worden gestraft, alsmede ter zake van alle misdrijven, geene uitgezonderd, gepleegd tegen dienaren van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, zijn de onderdanen van den Sultan onderworpen aan de strafbepalingen op de inlanders in de onder des Gouvernements regtstreeksch beheer staande landen toepasselijk, en staan zij teregt voor eene regtbank, die op de hoofdplaats Ternate zitting houdt en zamengesteld is uit den resident als voorzitter, den djogoegoe (rijksbestierder), den kadlé (hoogepriester) en een imam (priester) van het rijk als leden, den secretaris van het rijk als ambtenaar van het openbaar ministerie en een door den resident aan te wijzen ambtenaar of beambte als griffier. Deze regtbank spreekt regt in naam des Konings en hare vonnissen zijn onderworpen aan de revisie van eene zoodanige hoogere regtbank als door het Gouvernement zal worden aangewezen.

De wijze van strafvordering bij deze regtbank te volgen, wordt door het Gouvernement bij algemeene verordening vastgesteld.

Deze regtbank neemt ook kennis van de door onderdanen des Sultans begane overtredingen van door het Gouvernement vastgestelde pachtvoorwaarden.

a. Nogtans staan onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan, die te zamen met onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, of met onderdanen van Hunne Hoogheden de Sultans van Ternate en Batjan, zich aan misdrijf of overtreding hebben schuldig gemaakt, teregt voor de regtbanken, voor welke de onderdanen van het Gouvernement justiciabel zijn.

Wanneer zij zich in zoodanig geval op des Sultans gebied mogten ophouden, worden zij, met of zonder opvraag daartoe, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uitgeleverd.

b. Behoudens de voorschriften der beide voorgaande artikelen, blijft de uitoefening der regtspleging ter zake van misdrijf of overtreding, door de onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan binnen het regtsgebied van zijn rijk of van de rijken van Ternate of Batjan begaan, opgedragen aan den rijksraad of andere geregten en regters, volgens de instellingen des lands daartoe bevoegd.

Deze regtbanken of regters mogen geene lijfstraffen noch algemeene verbeurdverklaring van goederen uitspreken. Bij het opleggen van straffen, tot wier tenuitvoerlegging de medewerking van het Gouvernement wordt vereischt, volgen zij de omschrijving die, volgens de wetten van het Gouvernement, in de onder deszelfs regtstreeksch beheer staande landen gebruikelijk is.

Artikel negentien.

De regtspraak in burgerlijke zaken binnen het rijk wordt

op den bestaanden voet gehandhaafd, met dien verstande, dat de regtbank, bedoeld in artikel 18, in eersten aanleg, tevens in het hoogste ressort, mede kennis neemt van alle burgerlijke regtsvorderingen, ingesteld door onderdanen van het Gouvernement tegen onderdanen van den Sultan.

De wijze van regtspleging in die zaken wordt door het Gouvernement bij algemeene verordening geregeld.

De bepalingen in dit en het voorgaand artikel zullen eerst in werking treden, wanneer de algemeene verordening, die daarvan het gevolg zal zijn, door het Gouvernement zal zijn vastgesteld en afgekondigd.

Artikel twintig.

Onderdanen van het Gouvernement, niet behoorende tot één der natiën, in art. 14 dezer overeenkomst bedoeld, mogen zich met toestemming van Zijne Hoogheid den Sultan binnen zijn gebied vestigen, en wederkeerig onderdanen van Zijne Hoogheid met 's Gouvernements toestemming op 's Gouvernements gebied.

Uitlevering van zoodanige lieden kan niet gevorderd worden buiten het geval van gepleegd misdrijf.

Onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan mogen zich met zijne toestemming ook elders buiten het rijk met der woon vestigen, mits betalende hun aandeel in de belastingen en opbrengsten, volgens de instellingen des lands aan hunnen vorst verschuldigd, welke in dat geval gesteld zijn op vijf gulden 'sjaars.

Die toestemming kan niet worden geweigerd dan om gewichtige redenen, ter beoordeeling van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, en zoo lang zij aan hunne verplichting tot betaling van hunne verschuldigde belastingen en opbrengsten voldoen, kunnen deze lieden niet worden opgeëischt dan in geval van gepleegd misdrijf.

Onderdanen van Zijne Hoogheid, die gedurende meer dan vijf achtereenvolgende jaren uitlandig zijn geweest en aan hunne voorschreven verplichtingen hebben voldaan, zijn, na dit tijdvak, ontslagen van betalingen en opbrengsten.

Artikel een en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrouten verbinden zich om den handel en de scheepvaart op en in het rijk van Tidore te beschermen en naar vermogen aan te moedigen, zoowel door opheffing van bestaande belemmeringen als door onthouding van het uitvaardigen van bevelen, waardoor aan den binnenlandschen handel belemmeringen zouden worden toegebracht.

Zijne Hoogheid en de rijksgrouten beloven stiptelijk en met alle opregtheid en trouw op te volgen en door hunne onderhoorigen te doen opvolgen de wetten en bepalingen, door of van wege het Nederlandsch-Indisch Gouvernement vastgesteld of later vast te stellen betreffende handel en scheepvaart.

De rijksgrouten en ambtenaren van het rijk van Tidore hebben bij voortdoring in last van den Sultan, om van de aankomst van alle vreemde schepen en vaartuigen, hetzij Oostersche of Westersche, in eene der zeehavens van Zijner Hoogheids landen onverwijld kennis te geven aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement. Degenen hunner, die aan dezen last niet voldoen, worden zonder aanzien van persoon of rang gestraft.

Artikel twee en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrouten verbinden zich den invoer en het gebruik van opium en arak en andere geestrijke dranken zooveel mogelijk te beperken, en voor zoodanige deelen van zijn rijk, waar zulks noodig wordt bevonden, ter zake maatregelen tot tegengang te nemen.

Artikel drie en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijksgrouten verbinden zich den zeeroof met alle magt tegen te gaan.

Artikel vier en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich in het rijk van Tidore niet te dulden menschenroof en handel in menschen, noch den in- en uitvoer van slaven, en evenmin belastingen of geschenken in slaven aan te nemen.

Artikel vijf en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich den in- en uitvoer van pandelingen niet te dulden, en de positie der tegenwoordige pandelingen op billijken voet te regelen.

Zij beloven het nemen van pandelingen tot zekerheid van schuld zooveel mogelijk tegen te gaan, en dit niet te gedoogen, dan onder deze voorwaarden, dat de tijd van duur van het pandelingschap in billijke verhouding staat tot de grootte der schuld en nimmer het tijdvak van vijf jaren te boven gaat, en dat in geen geval het pandelingschap op den echtgenoot of de bloedverwanten der schuldenaars overgaat.

Artikel zes en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich het volksonderwijs met de middelen onder hun bereik, of te hunner beschikking gesteld, krachtadig te ondersteunen en te bevorderen.

Nederlandsche Christen-zendingen, die zich ter vreedzame verspreiding der Christelijke godsdienst in het rijk willen vestigen, behoeven daartoe de toelating van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich hen te beschermen, en niet toe te laten dat inboorlingen, die hun onderwijs vrijwillig willen genieten, daarin worden verhinderd of vervolgd.

Artikel zeven en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich aan alle schepen en vaartuigen, welke op de kusten van het rijk van Tidore en onderhoorigheden in nood mogten vervallen, bijstand te verleenen, schipbreukelingen te verzorgen en niet te gedoogen, dat hunne onderdanen zich eenige goederen dier schepen of personen toeëigenen.

Ook verbinden zij zich schepen of vaartuigen of goederen, welke binnen het rijk mogten komen te stranden, aandrijven, dan wel opgevischt worden, aan de reghebbers daarop over te laten, en bijaldien die reghebbers den onbekend zijn, te bergen, een en ander tegen genot van zoodanig loon, als voor ieder geval in het bijzonder zal worden bepaald, op den voet der wetten en bepalingen op het stuk der strand- en zeevonderij in Nederlandsch Indie vigerende.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich wijders op gestrande of aangedreven schepen of vaartuigen of goederen, zoomede op het opvisschen en bergen van dezen, geen andere regten te doen gelden dan die van hulp- en bergloon, en, bij het voorkomen van ieder zoodanig geval, de zaak onverwijld ter kennis van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te brengen, dat alsdan, in overleg met Zijne Hoogheid den Sultan, geheel in den geest der evenbedoelde wetten en bepalingen, de zaak verder behandelt en afdoet.

Artikel acht en twintig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten beloven een iegelijk te handhaven in het vreedzaam bezit zijner goederen en in de vrije beschikking over de vruchten van zijnen arbeid, behoudens de heffingen in geld, voortbrengselen of arbeid, door de bevolking volgens de landsinstellingen verschuldigd.

Zij beloven alle belemmeringen, welke in het rijk van Tidore mogten bestaan tegen de ontwikkeling van landbouw en nijverheid, zooveel mogelijk op te heffen, en al hunnen invloed te besteden om de teelt van nuttige voortbrengselen, zoo voor den inlandschen als den buitenland-

schen handel, te bevorderen, de middelen van vervoer en gemeenschap, zoowel tusschen de verschillende negorijen onderling als tusschen dezen en de hoofdplaats Ternate, zooveel mogelijk te verbeteren en daartoe overal goede wegen of voetpaden te doen aanleggen, waar de gesteldheid van het terrein zulks toelaat en de noodzakelijkheid of de doelmatigheid daarvan mogt blijken, en voorts door elke aan het strand gelegen negorij te doen onderhouden eene groote korra-korra ten dienste van het bestuur.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten beloven de wenken en raadgevingen, deswege door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te geven, na te komen, ter bevordering van het welzijn des volks en van den bloei van het rijk.

Artikel negen en twintig.

Vergunningen om te graven onder den grond en om uit dit graven voordeelen te trekken, worden door Zijne Hoogheid den Sultan van Tidore slechts aan zijne eigene inheemsche onderdanen verleend.

Zijne Hoogheid en de rijks grooten verbinden zich dusdanige vergunningen niet te verleenen aan Europeanen en met dezen gelijkgestelde personen, noch aan Westersche of Oostersche vreemdelingen, dan met voorkennis en toestemming van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Dit Gouvernement behoudt zich het regt voor, om binnen het gebied van het rijk van Tidore voor eigen rekening te ontginnen delfstoffen, tegen toekenning aan Zijne Hoogheid den Sultan en zijne rijks grooten van een billijk aandeel in de te behalen voordeelen, dan wel zoodanige ontginningen af te staan op den voet der verordeningen, deswege reeds bestaande of later vast te stellen, in dit laatste geval tegen eene recognitie, bij minnelijke schikking te bepalen.

Zooveel mogelijk worden hieromtrent gevolgd de algemeene verordeningen, zoo als die thans door Zijne Majesteit den Koning zijn vastgesteld, bij besluiten van den vier en twintigsten October achttien honderd vijftig, nummer vijf en veertig, en den tienden October achttien honderd zeven en vijftig, nummer vier en zestig, of zoo als die nader zullen worden gewijzigd.

Van zoodanige wijziging wordt onverwijld kennis gegeven aan Zijne Hoogheid den Sultan.

Van de besluiten van Zijne Majesteit den Koning, zoo als die beschreven staan in het *Staatsblad van Nederlandsch Indie* over achttien honderd een en vijftig, nummer zes, en over achttien honderd acht en vijftig, nummer een en veertig, worden Maleische vertalingen aan deze overeenkomst gehecht.

Artikel dertig.

Wanneer het aanleggen van dergelijke ontginningen en de daarbij behorende werken, zoowel aan personen als aan hunne woningen, erven, tuinen of andere private eigendommen, schade veroorzaakt, wordt die schade vooraf billijk vergoed.

Zijne Hoogheid de Sultan en de rijks grooten verbinden zich echter, niet te verhinderen dat tot het aangewezen doel gebouwen, fabrieken en loodsen opgericht, rivieren bevaarbaar gemaakt en land- en waterwegen aangelegd en onderhouden worden, en dat in het algemeen die werken worden daargesteld welke noodzakelijk geacht worden; tot welke einden Zijne Hoogheid zich verbindt de vereischte gronden ten gebruike af te staan.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verbindt zich daarentegen zorg te dragen, dat bij het aanleggen en daarstellen van de bedoelde gebouwen, fabrieken, loodsen, wegen en werken, zooveel mogelijk gespaard blijven woningen, erven, tuinen, jagtvelden en andere eigendommen, en dat voorts geen letsel kome aan de begraafplaatsen en dat dezen worden geëerbiedigd.

Artikel een en dertig.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement behoudt zich het regt voor, om binnen het rijk van Tidore voor eigen rekening te doen ontginnen woeste gronden, en ze te doen beplanten met zoodanige voortbrengselen, als het zal goedvinden, onder toekenning nogtans van een billijk aandeel in de opbrengsten aan Zijne Hoogheid den Sultan en de

rijks grooten van Tidore, zoomede aan de bevolking, bij die cultuur ingedeeld.

De daartoe gebezigd wordende gronden en hetgeen binnen den omtrek van één paal gelegen is, worden aangemerkt niet meer tot het leen te behooren.

Artikel twee en dertig.

Bijaldien het Nederlandsch-Indisch Gouvernement van het regt, bij het voorgaand artikel bedoeld, geen gebruik verlangt te maken, zijn Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten bevoegd, na voorafgaand overleg en in overeenstemming met dat Gouvernement, gronden te verhuren of in gebruik af te staan aan personen, niet behoorende tot hunne eigene onderdanen, mits zoodanige personen vergunning hebben erlangd om zich binnen het rijk van Tidore te vestigen, en door die verhuringen en daarop volgend gebruik geen inbreuk wordt gemaakt op de regten der inheemsche bevolking, noch aan deze lasten en verplichtingen worden opgelegd, in strijd met de instellingen des lands.

Zijne Hoogheid en de rijks grooten verzekeren aan die personen het onbelemmerd gebruik van den afgestanen grond, en vergunnen hun het ongestoord plaatsen van gebouwen en maken van waterwerken en wegen en omkappen van bosschen ten dienste hunner ondernemingen.

Artikel drie en dertig.

De wettige munt van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement is ook in het rijk van Tidore gangbaar, tegen den koers, door dat Gouvernement bepaald.

Artikel vier en dertig.

Zijne Hoogheid de Sultan en de rijks grooten verbinden zich om, ten behoeve van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, te leveren of te doen leveren werklieden, materialen en vaartuigen, zoo dikwijls dit verlangd wordt.

Dat Gouvernement verbindt zich wederkeerig voor den geleverden arbeid en de geleverde materialen aan Zijner Hoogheids onderdanen billijke betalingen te doen verstrekken.

Werkzaamheden of leverantien om niet of tegen onevenredige betaling worden niet dan in hooge noodzakelijkheid gevorderd, en in geen geval anders dan in overeenstemming met de bestaande gebruiken en instellingen.

Artikel vijf en dertig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten verbinden zich om de volgens de landsinstellingen wettig bestaande belastingen, waarvan het genot aan hen is overgelaten, hetzij die in geld, hetzij in voortbrengselen, hetzij in arbeid worden geheven en voldaan, niet te verhoogen of te bezwaren, noch ook nieuwe belastingen in te voeren zonder de toestemming van den Gouverneur-Generaal.

Eene opgave van dusdanige wettig bestaande en werkende belastingen wordt bij dit contract gevoegd, om bij mogelijk geschil te worden geraadpleegd.

Zijne Hoogheid en de rijks grooten dragen zorg, dat met nauwgezetheid gewaakt wordt tegen bovenmatige of onwettige heffingen.

Artikel zes en dertig.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement heeft ten allen

tijde de bevoegdheid om in de bosschen van het rijk van Tidore en onderhoorigheden zooveel mast-, timmer- en brandhout te laten kappen, dan wel te koopen en uit te voeren, als het zal noodig achten, zonder dat te dien aanzien, onder welke benaming ook, eenige opbrengst of betaling vermag te worden gevorderd.

Geene aankappingen nemen evenwel gevolg dan na voorafgegaan overleg met Zijne Hoogheid den Sultan.

Artikel zeven en dertig.

Zijne Hoogheid de Sultan en zijne rijks grooten eerbiedigen den resident van Ternate of diens tijdelijken vervanger als gevolmagtigde van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, die ten deze dat Gouvernement tot alle in deze overeenkomst beschreven doeleinden vertegenwoordigt.

Zijne Hoogheid de Sultan zendt alleen met medeweten van en in overleg met den resident, brieven of gezantschappen aan den Gouverneur-Generaal.

Artikel acht en dertig.

Deze overeenkomst vangt aan te werken, nadat daarop verkregen is de goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie.

Zij treedt in de plaats van al de tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en Hunne Hoogheden de Sultans van Tidore en onderhoorigheden aangegane contracten, voor zoover die met deze overeenkomst in strijd zijn.

Artikel negen en dertig.

Omtrent punten bij deze overeenkomst niet voorzien, en die nader mogten blijken regeling te behoeven, wordt voorts overeengekomen, dat partijen zich in der minne zullen verstaan.

(w. g.) F. SCHENCK.

(Hieronder volgen de handteekeningen van de inlandsche grooten.)

Deze overeenkomst is goedgekeurd en bekrachtigd op heden den een en dertigsten Mei des jaars achttien honderd vier en zeventig.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie,

(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) LEVYSSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(w. g.) H. SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Kolonien,

HENNY.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

TIDORE.
(NOTA VAN TOELICHTING.)

N°. 7.

NOTA VAN TOELICHTING, behoorende bij de
overeenkomst met Tidore, dd. 26 Maart 1872.

Daar in het contract, den 25 September 1860 met den Sultan en de rijks grooten van Tidore gesloten (1), eenige wijzigingen en aanvullingen wenschelijk geacht werden, is in de optreding van een nieuwen Sultan (na den dood van Sultan ALTING in November 1865) aanleiding gevonden om met hem en zijne rijks grooten in overleg te treden omtrent het sluiten eener nieuwe overeenkomst.

Verschillende omstandigheden zijn aanleiding geweest, dat die nieuwe overeenkomst eerst in 1872 tot stand gekomen en eerst in 1873 door den Gouverneur-Generaal bekrachtigd is. Zij wijkt van de vorige af op de volgende punten.

In art. 10 is niet opgenomen de vroegere eerste alinea, bevattende eene herinnering aan de schadevergoeding, die in der tijd betaald werd wegens het omkappen der nagelen en notenmuskaatboomen binnen het gansche rijk van Tidore. Ook is weggelaten de bepaling omtrent de *termijnen*, waarin de tegenwoordige subsidien aan den Sultan en eenige inlandsche grooten betaald worden.

In art. 12 is bedongen de geheel vrije eigendom van het

(1) Gedrukte stukken, Tweede Kamer, zitting 1861—1862, LXVI.

terrein, waarop versterkingen, magazijnen enz. van het Gouvernement opgericht worden, met den naasten omtrek.

De artt. 18 en 19 van het vroeger contract, betreffende de rechtspleging, zijn door nieuwe bepalingen vervangen. Hieromtrent zij verwezen naar de Nota van Toelichting, behoorende bij de suppletioire overeenkomsten, den 9den Junij 1873 met Ternate en den 17den Augustus 1873 met Batjan gesloten. (1)

In art. 20 is alleen nieuw de bepaling op f 5 's jaars van de belasting, die de Sultan, ook volgens het vorig contract, van zijne emigrerende onderdanen gedurende vijf jaren vorderen mogt.

Geheel nieuw is de bepaling, in art. 22 opgenomen in het belang der beperking van het gebruik van opium en sterke dranken. Bij het ontwerpen daarvan beriep men zich op een verbod, ter zake door den Sultan van Ternate voor een gedeelte van zijn rijk uitgevaardigd.

Geheel nieuw is ook art. 26, handelende over de bevordering van het volksonderwijs en de bescherming der Christen zendelingen.

Eindelijk zijn in de artt. 31 en 32 de bepalingen uit de artt. 29 en 30 van het vroeger contract, omtrent de vestiging van ondernemingen van landbouw in Tidore, eenigzins aangevuld, om zoodanige ondernemingen meer volledig te beschermen.

(1) Zie n°. 10 van dezen bundel.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TERNATE
(SUPPLETOIR CONTRACT.)

N°. 8.

AFSCHRIFT.

SUPPLETOIRE OVEREENKOMST met den Sul-
tan en de rijksgrooten van Ternate.

Aangezien de bepalingen betreffende de afbakening der wederzijdsche regtsmagt, opgenomen in de artikelen 18 en 19 der met den Sultan en de rijksgrooten van Ternate bestaande overeenkomst, niet meer in alle opzigten voldoen aan de eischen van den tegenwoordigen tijd, zoo is op heden, den negenden Junij 1800 drie en zeventig, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, tusschen ons, FREDERIK SCHENCK, resident van Ternate, en ASSOELTHANOEL MAHFOEL BIENAJATILLAHIL MANNAN SIRADJOEL MOELKI AMIROEDIN ISKANDAR POETRA MOHAMAD ARSAD WAHUWA MINASSALIHIN SIAH, Sultan van Ternate en onderhoorigheden, en zijne rijksgrooten, overeengekomen als volgt:

Artikel één. De artikelen 18 en 19 der met den Sultan en de rijksgrooten van Ternate bestaande overeenkomst worden volgenderwijze gewijzigd:

Artikel achtien.

Ter zake van moord, moedwilligen doodslag, menschenroof, brandstichting, het bedriegelijk namaken, vervalschen of besnoeijen van muntspécien, wettigen koers hebbende in Nederlandsch Indie, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanige nagemaakte, vervalschte of besnoeide muntspécien, het bedriegelijk namaken of vervalschen van bankpapier of eenig op hoog gezag in omloop gebragt papierengeld, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanig nagemaakt of vervalscht bankpapier of papierengeld, landverraad, oproer, zee- of menschenroof, verboden slavenhandel, diefstal in vereenigde of gewapende bende of met geweld gepleegd, en in het algemeen alle zoodanige misdrijven, welke met den dood of met de straf naast die des doods kunnen worden gestraft, alsmede ter zake van alle misdrijven, geene uitgezonderd, gepleegd tegen dienaren van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, zijn de onderdanen van den Sultan onderworpen aan de strafbepalingen op de inlanders in de onder 's Gouvernements regtstreeksch beheer staande landen toepasselijk, en staan zij te regt voor eene regtbank, die op de hoofdplaats Ternate zitting houdt en zamengesteld is uit den resident als voorzitter, den djoegoegoe (rijksbestierder), den kadlé (hoogepriester) en een imam (priester) van het rijk

als leden, den secretaris van het rijk als ambtenaar van het openbaar ministerie, en een door den resident aan te wijzen ambtenaar of teambte als griffier.

Deze regtbank spreekt regt *in naam des Konings*, en hare vonnissen zijn onderworpen aan de revisie van eene zoodanige hoogere regtbank, als door het Gouvernement zal worden aangewezen.

De wijze van strafvordering bij deze regtbank te volgen, wordt door het Gouvernement bij algemeene verordening vastgesteld.

Deze regtbank neemt ook kennis van de door onderdanen des Sultans begane overtredingen van door het Gouvernement vastgestelde pachtvoorwaarden.

a. Nogtans staan onderdanen van den Sultan, die te zamen met onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, of met onderdanen van Hunne Hoogheden de Sultans van Tidore en Batjan, zich aan misdrijf of overtreding hebben schuldig gemaakt, te regt voor de regtbanken, voor welke de onderdanen van het Gouvernement justiciabel zijn.

Wanneer zij zich in zoodanig geval op des Sultans gebied mogten ophouden, worden zij, met of zonder opvraag daartoe, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uitleverd.

b. Behoudens de voormelde voorschriften blijft de uitoefening der regtspleging ter zake van misdrijf of overtreding, door de onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan binnen het regtsgebied van zijn rijk of van de rijken van Tidore en Batjan begaan, opgedragen aan den rijksraad of andere geregten en regters, volgens de instellingen des lands daartoe bevoegd.

Deze regtbanken of regters mogen geene lijfstraffen noch algemeene verbeurdverklaring van goederen uitspreken.

Bij het opleggen van straffen, tot wier tenuitvoerlegging de medewerking van het Gouvernement wordt vereischt, volgen zij de omschrijving die, volgens de wetten van het Gouvernement, in de onder deszelfs regtstreeksch beheer staande landen gebruikelijk is.

Artikel negentien.

De regtspraak in burgerlijke zaken binnen het rijk wordt op den bestaanden voet gehandhaafd, met dien verstande, dat de regtbank, bedoeld in artikel achttien, in eersten aanleg, tevens in het hoogste ressort, mede kennis neemt van alle burgerlijke regtsvorderingen, ingesteld door onderdanen van het Gouvernement tegen onderdanen van den Sultan.

De wijze van regtspleging in die zaken wordt door het Gouvernement bij algemeene verordening geregeld.

Artikel twee. De nieuwe artikelen treden eerst in werking waanneer de algemeene verordening, die daarvan het gevolg moet zijn, door het Gouvernement zal zijn vastgesteld en afgekondigd.

Aldus gedaan, geteekend en bezworen te Ternate op dag en datum hierboven vermeld.

De Resident van Ternate,

(w. g.) SCHENCK.

De Sultan van Ternate,

(w. g. in het Maleisch karakter)

(Hier volgen de handteekeningen van de rijks grooten.)

Gesteld in onze tegenwoordigheid,

(w. g.) Mr. J. BOUSQUET.

(w. g.) H. A. SOLEMAN.

Deze suppletoire overeenkomst is goedgekeurd en be-

krachtigd op heden den dertienden Maart des jaars achttien honderd vier en zeventig.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië,

(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van denzelve,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) LEVYSSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) H. SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Kolonien,

HENNY.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

BATJAN.
(SUPPLETOIR CONTRACT.)

N°. 9.

AFSCHRIFT.

SUPPLETOIRE OVEREENKOMST met den Sultan
en de rijks grooten van Batjan.

Aangezien de bepalingen betreffende de afbakening der wederzijdsche regtsmagt, opgenomen in de artikelen 18 en 19 der met den Sultan en de rijks grooten van Batjan bestaande overeenkomst, niet meer in alle opzichten voldoen aan de eischen van den tegenwoordigen tijd, zoo is op heden den zeventienden Augustus 1800 drie en zeventig, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, tusschen ons mr. SAMUEL JAN CORNELIS WILLEM VAN MUSSCHENBROEK, resident van Ternate, en ASSOELTANOEL IBNOESOELTANOEL MAHAROES BIFADALI RABBAL ALAMIN TADJOEL MOELKI POETRA MOHAMAD SADEK SHAH, Sultan van Batjan, en diens rijks grooten overeengekomen als volgt:

Artikel één. De artikelen 18 en 19 der met den Sultan en de rijks grooten van Batjan bestaande overeenkomst worden volgenderwijze gewijzigd:

Artikel achttien.

Ter zake van moord, moedwilligen doodslag, menschenroof, brandstichting, het bedriegelijk namaken, vervalschen of besnoeijen van muntspecien, wettigen koers hebbende in Nederlandsch Indie, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanige nagemaakte, vervalschte of besnoeide muntspecien, het bedriegelijk namaken of vervalschen van bankpapier of eenig op hoog gezag in omloop gebragt papierengeld, of wel het met kennis in omloop brengen van zoodanig nagemaakt of vervalscht bankpapier of papierengeld, landverraad, oproer, zee- of menschenroof, verboden slavenhandel, diefstal in vereenigde of gewapende bende of met geweld gepleegd, en in het algemeen alle zoodanige misdrijven, welke met den dood of met de straf naast die des doods kunnen worden gestraft, alsmede ter zake van alle misdrijven, geene uitgezonderd, gepleegd tegen dienaren van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, zijn de onderdanen van den Sultan onderworpen aan de strafbepalingen op de inlanders in de onder's Gouvernements regtstreeksch beheer staande landen toepasselijk, en staan zij te regt voor eene regtbank, die op de hoofdplaats Ternate — of wel ter hoofdplaats van het rijk Batjan, wanneer de resident dit nuttig acht — zitting houdt, en zamengesteld is uit den resident als voorzitter, den

N°. 71. 9.

djoegoegoe (rijksbestierder), den kadlé (hoogepriester) en een imam (priester) van het rijk als leden, den secretaris van het rijk als ambtenaar van het openbaar ministerie en een door den resident aan te wijzen ambtenaar of beambte als griffier.

Deze regtbank spreekt regt *in naam des Konings*, en hare vonnissen zijn onderworpen aan de revisie van eene zoodanige hoogere regtbank, als door het Gouvernement zal worden aangewezen.

De wijze van strafvordering, bij deze regtbank te volgen, wordt door het Gouvernement bij algemeene verordening vastgesteld.

Deze regtbank neemt ook kennis van de door onderdanen des Sultans begane overtredingen van door het Gouvernement vastgestelde pachtvoorwaarden.

a Nogtans staan onderdanen van den Sultan, die te zamen met onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, of met onderdanen van Hunne Hoogheden de Sultans van Ternate en Tidore, zich aan misdrijf of overtreding hebben schuldig gemaakt, te regt voor de regtbanken, voor welke de onderdanen van het Gouvernement justiciabel zijn.

Wanneer zij zich in zoodanig geval op des Sultans gebied mogten ophouden, worden zij, met of zonder opvraging daartoe, aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement uitgeleverd.

b. Behoudens de voormelde voorschriften blijft de uitoefening der rechtspleging ter zake van misdrijf of overtreding, door de onderdanen van Zijne Hoogheid den Sultan binnen het regtsgebied van zijn rijk of van de rijken van Ternate en Tidore begaan, opgedragen aan den rijksraad of andere geregten en regters, volgens de instellingen des lands daartoe bevoegd.

Deze regtbanken of regters mogen geene lijfstraffen noch algemeene verbeurdverklaring van goederen uitspreken.

Bij het opleggen van straffen, tot wier tenuitvoerlegging de medewerking van het Gouvernement wordt vereischt, volgen zij de omschrijving, die, volgens de wetten van het Gouvernement, in de onder deszelfs regtstreeksch beheer staande landen gebruikelijk is.

Artikel negentien.

De rechtspraak in burgerlijke zaken binnen het rijk wordt op den bestaanden voet gehandhaafd, met dien verstande dat de regtbank, bedoeld in artikel achttien, in eersten aanleg, tevens in het hoogste ressort, mede kennis neemt van alle burgerlijke regtsvorderingen, ingesteld door onderdanen van het Gouvernement tegen onderdanen van den Sultan. De wijze van rechtspleging in die zaken wordt door het Gouvernement bij algemeene verordeningen geregeld.

Artikel twee. De nieuwe artikelen treden eerst in werking wanneer de algemeene verordening, die daarvan het gevolg

moet zijn, door het Gouvernement zal zijn vastgesteld en afgekondigd.

Aldus gedaan, geteekend en bezworen te Batjan op dag en datum hierboven vermeld.

De resident van Ternate,
(w. g.) VAN MUSSCHENBROEK.

(Hieronder volgen de handteekeningen van de inlandsche grooten.)

Deze suppletoire overeenkomst is goedgekeurd en be-

krachtigd op den een en dertigsten Mei achttien honderd vier en zeventig.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie,
(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van den Gouverneur-Generaal,

De Algemeene Secretaris,
(w. g.) LEVYSSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) H. SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Kolonien,

HENNY.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TERNATE en BATJAN.
(NOTA VAN TOELICHTING.)

N°. 10.

NOTA VAN TOELICHTING betreffende de sup-
pletoire overeenkomsten met Ternate en Batjan,
dd. 9 Junij en 17 Augustus 1873.

Bij de contracten, in Junij 1862 met Ternate en den
13den October 1864 met Batjan gesloten (1), werd, even
als in het contract met Tidore, dd. 25 September 1860,
bepaald, dat alle misdrijven en overtredingen beregt zouden
worden door den *rijksraad*, met uitzondering van misdrij-
ven of overtredingen, gepleegd tegen het Gouvernement
of zijne onderdanen of eigendommen; van misdrijven of
overtredingen, door onderdanen der drie genoemde rijken
onderling of met gouvernements-onderdanen gepleegd; en
van overtredingen in pachtzaken.

De ondervinding heeft geleerd, dat de rijksraad voor de
hem aangewezen taak in vele opzichten niet berekend was;
dat de zaken onvolledig werden onderzocht en behandeld
en hare tijdige afdoening zeer veel te wenschen overliet.

In overleg met den hoofdambtenaar, in commissie gesteld

(1) Gedrukte stukken Tweede Kamer, zitting 1864-1865, XXI,
en 1865-1866, 117.

voor de regeling van het regtswezen in de bezittingen
buiten Java en Madura, zijn daarom nieuwe bepalingen
omtrent de regtsbedeeling in Ternate, Tidore en Batjan
ontworpen, die door de Sultans goedgekeurd en bij na-
dere overeenkomst vastgesteld zijn.

Volgens die bepalingen staan de onderdanen der Sultans
voor alle misdaden, die met den dood of de straf naast
die des doods gestraft kunnen worden, en voor alle mis-
drijven tegen het Gouvernement en overtredingen van
pachtvoorwaarden, te regt voor eene regtbank, onder voor-
zitterschap van den resident, regtsprekende in naam des
Konings. Ook de bovenbedoelde misdrijven en overtredin-
gen, gepleegd door de onderdanen van Ternate, Tidore
en Batjan onderling of met gouvernements-onderdanen,
worden door die regtbank behandeld. Voorts spreekt zij
regt in burgerlijke vorderingen, door gouvernements-onder-
danen tegen onderdanen der Sultans ingesteld.

De in de nieuwe contracten bedoelde algemeene veror-
dening, regelende de wijze van strafvordering en van
burgerlijke regtspleging, bij die regtbank (landraad) te
volgen, is opgenomen in *Indisch Staatsblad* 1874, n°. 144.

Nog verdient hier vermelding, dat in de nieuwe con-
tracten de vroegere bepaling, dat de inlandsche regtbanken
of regters geen *verminkende* straffen mogten uitspreken, in
dien zin gewijzigd is, dat door hen geene *lijfstraffen* mogen
worden uitgesproken.

Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.

TOMBOEKOE.
(ACTE VAN BEVESTIGING.)

N°. 11.

AFSCHRIJF.

ACTE VAN BEVESTIGING van den radja van
Tomboekoe.

Aangezien het den resident van Ternate, na een deswege opzettelijk ingesteld onderzoek, gebleken is, dat KAITJIL MOLOKOE, door kouze der bevolking en met overeenstemming van Zijne Hoogheid den Sultan van Ternate als leenheer van dat rijk, in de regering over het landschap Tomboekoe en onderhoorigheden wettig is opgetreden als radja, onder den naam van KAITJIL MOLOKOE, en als zoodanig behoort te worden bevestigd, en aangezien door hem op heden, in handen van hem resident, de aan deze acte gehechte verklaring is afgelegd en beëdigd, zoo is het dat de resident voornoemd heeft goedgevonden, onder de nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, genoemden KAITJIL MOLOKOE in zijnen rang als radja en in de regering van het landschap Tomboekoe en onderhoorigheden te bevestigen, gelijk geschiedt bij deze.

Ten blijk van deze acte is opgemaakt en ondertekend door den resident voornoemd.

(w. g.) VAN MUSSCHENBROEK.

VERKLARING. (ACTE VAN VERBAND.)

Ik KAITJIL MOLOKOE, radja van Tomboekoe en onderhoorigheden, beloof plegtig:

1°. het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, als mijn opperheer, en de door hetzelfde over mij gestelde magten, als mijne overheid, allen verschuldigden eerbied, gehoorzaamheid en hulp te bewijzen;

2°. de contracten tusschen mijne voorgangers met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement gesloten, getrouw te zullen nakomen en wel in het bijzonder:

3°. het welzijn des volks te bevorderen;

4°. met regtvaardigheid te regeren;

5°. met mijne naburen in vrede te leven;

6°. den zeeroof te beletten;

7°. den slavenhandel te beletten;

8°. den landbouw te beschermen;

9°. de nijverheid te bevorderen;

10°. tot bloei van den handel mede te werken;

11°. de scheepvaart te ondersteunen;

12°. aan schipbreukelingen hulp te verleen en gestrande goederen te bergen, en niet te dulden, dat door mijne onderdanen in strijd daarmee worde gehandeld;

13°. mij in geene staatkundige betrekking te stellen met vreemde mogendheden;

14°. aan Europeanen of andere Oostersche of Westersche vreemdelingen geen gronden af te staan, noch hunne toelating of vestiging buiten de havens van mijn rijk te vergunnen, zonder voorkennis en vooraf verkregen toestemming van den resident van Ternate en van Zijne Hoogheid den Sultan van dat rijk.

Handelaars echter zullen in de havens van Tomboekoe worden toegelaten en aldaar verblijf mogen houden zonder die voorkennis en toestemming, zoo lang zij de orde en rust niet verstoren; zullende van hun meer dan drie maanden voortgezet verblijf in die havens door mij kennis moeten worden gegeven aan den resident van Ternate en aan Zijne Hoogheid den Sultan van dat rijk.

Aan allen, die zich met verlof van den resident van Ternate en van Zijne Hoogheid den Sultan van dat rijk binnen mijn gebied nederzetten, zoomede aan alle handelaars, die krachtens de voorgaande alinea in de havens van mijn rijk worden toegelaten, zal door mij en mijne rijksgroten bescherming van personen en goederen worden verleend.

15°. na te komen, te onderhouden en te doen onderhouden het contract door Zijne Hoogheid den Sultan van Ternate afzonderlijk met mij en mijne rijksgroten aangegaan op den zeventienden September 1873 en door den resident van Ternate goedgekeurd op den achttienden daaraanvolgende, welk contract beschouwd wordt als in deze verklaring te zijn geïnsereerd.

Hebbende ik deze verklaring met eede bevestigd en ten blijk daarvan deze acte ondertekend.

Ternate, 18 September 1873.

De radja van Tomboekoe en onderhoorigheden,

(geteekend met een kruis.)

De ommestaande acte van bevestiging en verklaring zijn goedgekeurd op heden den veertienden Junij des jaars achttien honderd vier en zeventig.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie,

(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van denzelve,

De Algemeene Secretaris.

(w. g.) LEVYSSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-Secretaris,

(get.) H. SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Kolonien,

HENNY.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

TOMBOEKOE.
(NOTA VAN TOELICHTING.)

N°. 12.

NOTA VAN TOELICHTING betreffende de acte van bevestiging van den radja van Tomboekoe, dd. 18 September 1873.

De landschappen, die thans het rijk van Tomboekoe op de oostkust van Celebes vormen (ten noorden, ten westen en ten zuiden begrensd door de bezittingen van Bangaai, Loewoe en Lawoei, en in twee deelen gescheiden door het landschap Tomori), werden in de 16de eeuw door den magtigen Sultan van Ternate BAÄB OELLAH onderworpen en onder het beheer gesteld van het hoofd van een toenmalig kuststaatje, Lolaro (1).

Sedert behielden de Sultans van Ternate het regt om de vorsten van Tomboekoe aan te stellen en hieven zij eene geringe schatting van dat rijk.

Nadat Ternate onder de Nederlandsche souvereiniteit was gebragt, geschiedde de aanstelling der vorsten in de onderhoorigheden onder bekrachtiging der Oost-Indische Compagnie, later van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement. Zoo ook in Tomboekoe, dat in vervolg van tijd door formele contracten zoowel aan Ternate als aan het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verbonden werd.

Omtrent de bestuurs-inrigtingen in dit rijk kan het volgende worden vermeld.

(1) De naam „Tomboekoe” wordt gezegd ontleend te zijn aan de woorden van den Sultan BAÄB tot den sengadji LOLARO: „ga naar het gebergte (tomo boekoe) en heersch aldaar.”

De radja wordt bijgestaan door een raad van rijks grooten, bobato genaamd, waarin een stedehouder (oetoessan) van Ternate zitting heeft, en voorts de rijksbestierder (djoe-goegoe) en eenige andere hoofden (kapitein laut, majoor, kapitein kotta, enz.). Deze raad spreekt regt in het hoogste ressort, behalve over zware misdrijven en burgerlijke geschillen over eene waarde van meer dan f 100, die in Ternate beregt worden.

Behalve door een stedehouder op de hoofdplaats van het rijk (Pembaleang), wordt door de aanstelling van aan dezen ondergeschikte ambtenaren op de hoofdplaatsen der districten Ternate's invloed op de bestuurszaken verzekerd. De onderstedehouders hebben zitting in den dorpsraad, die de plaatselijke hoofden (sengadji's) bijstaat en regt spreekt in zaken van ondergeschikt belang.

De laatste vorst van Tomboekoe, radja KETJIEL BABA, met wien den 5den Februarij 1851 een contract werd gesloten, stierf den 10den December 1869. Het bestuur werd daarop waargenomen door een regentschap van vier rijks grooten, in afwachting dat de Sultan van Ternate uit de voordragt, hem door den rijksraad aan te bieden, eene keus van een opvolger zou hebben gedaan. Daar het bestuur van Tomboekoe herhaaldelijk van het eene op het andere geslacht is overgegaan, waren er verschillende pretendentes, waaruit de Sultan, toen hij, na lang talmen van de zijde van Tomboekoe, eene voordragt ontving, den rijksbestierder KAITJIL MOLOKOE koos.

Bij diens bevestiging door den resident van Ternate is door hem eene verklaring (acte van verband) geteekend, zoo als bij de optreding van inlandsche vorsten gebruikelijk is.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

**BOETON.
(CONTRACT.)**

N°. 13.

AFSCHRIFT.

**OVEREENKOMST met den Sultan en de rijks-
grooten van Boeton.**

Nademaal, bij gelegenheid van het overlijden op 24 Junij 1871 van den Sultan van het rijk van Boeton, MOHAMAD ISA, ook genaamd KAYAMOE-D-DIN II, en de overeenkomstig de landsinstellingen gedane keuze van zijn broeder MOHAMAD SALEH tot troonsopvolger, met den rang en titel van Sultan KAYAMOE-D-DIN III, het wenschelijk is voorgekomen om de wederzijdsche regten en verplichtingen tusschen het Nederlandsch-Indisch Gouvernement en den nieuwen Sultan meer dan in de bestaande overeenkomsten in overeenstemming te brengen met de eischen van den tegenwoordigen tijd, zoo is op heden den acht en twintigsten Augustus 1800 drie en zeventig, overeenkomende met den vijfden Radjab van het jaar 1200 negentig der Mahomedaansche tijdrekening, onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie en uit naam van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, tusschen ons, ALBERTUS LIGTVOET, secretaris voor de inlandsche zaken te Makassar, als daartoe behoorlijk door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden gemagtigd, en

den Sultan van Boeton, KAYAMOE-D-DIN III, en de grooten van dat rijk, overeengekomen als volgt:

Artikel één.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verklaren voor zich en hunne nakomelingen, dat het rijk van Boeton een gedeelte uitmaakt van Nederlandsch Indie en gevolglijk staat onder de opperheerschappij van Nederland.

Artikel twee.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich tot het voortdurend onderhouden van vrede en vriendschap met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement; te zijn de vijanden van de vijanden van Nederland en de vrienden van de vrienden van Nederland; mitsgaders om op aanzoek van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement de hulp te verleen, welke in hun vermogen is met menschen, wapenen en vaartuigen, tegen de vijanden van Nederland en aan de vrienden van Nederland.

Artikel drie.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich om geene brieven, geschenken, zendelingen of gezanten te bestemmen naar de gezaghebbenden van eenige natie dan Nederland, en evenzoo geene brieven of geschenken aan te nemen, noch zendelingen of gezanten te ontvangen van zoodanige gezaghebbenden, zonder voorkennis en toestemming van het Gouvernement van Nederlandsch Indie.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich tevens niet te gedoogen, dat die bestemming, aanneming of ontvangst van brieven, geschenken, zendelingen of gezanten door of namens hunne kinderen of aanverwanten plaats vinde.

Artikel vier.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich om naar hun vermogen mede te werken tot de daarstelling, ten koste van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, van alle versterkingen, gebouwen en magazijnen, welke het Nederlandsch-Indisch Gouvernement later noodig achten mogt binnen het land van Boeton op te rigten.

Artikel vijf.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich om al den grond binnen den omtrek van één paal rondom elke versterking, die het Nederlandsch-Indisch Gouvernement binnen het land van Boeton oprigt, in vollen eigendom aan hetzelfde af te zullen staan.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verbindt zich daarentegen om, indien tot dien afstand over bijzonder eigendom zoude moeten worden beschikt, deswege billijke vergoeding te verleen.

Artikel zes.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich geene versterkingen op te werpen zonder voorkennis van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, en om zelfs die versterkingen, welke met die voorkennis mogten opgeworpen zijn, op de eerste aanzegging te slechten.

Artikel zeven.

Wanneer het Nederlandsch-Indisch Gouvernement mogt goedvinden tegen deszelfs vijanden strijdmiddelen, zoowel in manschappen als in oorlogsbehoefsten en geschut, het rijk van Boeton te doen doortrekken, of zendelingen naar die vijanden af te vaardigen, verbinden zich de Sultan en de rijksgrooten alle gevorderde hulp en bijstand te bieden en door hunne onderdanen te doen bieden, zoowel ten aanzien van het leveren van volk en vaartuigen als tot het geven van levensonderhoud, alles ten koste van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement.

Artikel acht.

De Sultan en de rijksgrooten van Boeton verbinden zich het welzijn des volks te bevorderen, met regtvaardigheid te regeren, den landbouw, de nijverheid, den handel, de scheepvaart en alle wettige en nuttige ondernemingen te beschermen, geene verordeningen te maken, door welke die zouden belemmerd worden, en niet willekeurig te beschikken over de personen en goederen van hunne onderdanen.

Artikel negen.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich om het volksonderwijs, zoo daartoe gelegenheid bestaat, krachtdadig en naar hun beste vermogen te ondersteunen en te bevorderen.

Artikel tien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich de koepokinenting in Boeton naar hun beste vermogen te bevorderen.

Artikel elf.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich den zeeroof met alle magt tegen te gaan.

Artikel twaalf.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich aan alle schepen en vaartuigen, welke op de kusten van hun rijk in nood mogten vervallen, bijstand te verleenen, de schipbreukelingen te verzorgen en zich geene van hunne goederen toe te eigenen, noch te gedoogen dat hunne ondergeschikten zich die toeëigenen.

Artikel dertien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich schepen, of vaartuigen, of goederen, welke uit zee aan de stranden van hun rijk mogten aandrijven of aangebragt worden en welker eigenaren onbekend zijn, te bergen of wel ten behoeve van de belanghebbenden in het openbaar te verkoopen, indien die niet kunnen bewaard worden.

Artikel veertien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich, van het stranden of aanbrengen uit zee van schepen, vaartuigen of goederen onverwijld kennis te geven aan den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

Artikel vijftien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton kunnen hulpen bergloon vorderen; hetzelfde wordt, naar mate van de moeite, door den Sultan en de rijks grooten van Boeton begroot; de Sultan geeft van deze begrooting onverwijld kennis aan den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden. De belanghebbenden, die zich met deze begrooting mogten bezwaard gevoelen, kunnen de beslissing inroepen van den Gouverneur-Generaal, door tusschenkomst van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

Artikel zestien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich in hun rijk niet te dulden menschenroof en den handel in menschen noch den in- en uitvoer van slaven.

Artikel zeventien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich de bevoegdheid, om onder den grond te graven en uit dat graven vruchten te trekken, niet te zullen afstaan aan personen, niet behoorende tot hunne inheemsche onderdanen, dan na voorafgaand overleg en in overeenstemming dienaangaande met den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, opdat bedoelde ondernemingen van nijverheid geregeld worden in het meeste voordeel van het rijk van Boeton, zonder dat het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zich in dat voordeel eenig aandeel verstaat voor te behouden.

Artikel achttien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich geene gronden te verhuren aan personen, niet behoorende tot hunne inheemsche onderdanen, dan met voorweten van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, opdat die huur, telkens wanneer zulks het Gouvernement van Nederlandsch Indie mogt noodig voorkomen, geregeld worde in overeenstemming met het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, zonder eenig voorbehoud van winst voor het Gouvernement, maar in het meeste belang van het rijk van Boeton.

Artikel negentien.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich om aan Europeanen of andere Westersche of Oostersche vreemdelingen geene gronden af te staan en hunne toelating of vestiging buiten de havens van het rijk niet te vergunnen, zonder voorkennis en vooraf verkregen toestemming van den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

Handelaars echter kunnen in de havens van het rijk van Boeton worden toegelaten en aldaar verblijft houden zonder die voorkennis en toestemming, zoo lang zij de orde en rust niet verstoren.

Van hun gedurende meer dan drie maanden voortgezet verblijf in die havens wordt door den Sultan en de rijks grooten van Boeton kennis gegeven aan den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

Artikel twintig.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich aan allen, die zich met vergunning van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement binnen hun rijk bevinden, te verleenen bescherming van personen en goederen.

Artikel een en twintig.

Handelaren en vaartuigen van het rijk van Boeton moeten voeren de Nederlandsche vlag en genieten in den handel op Java en in alle andere landen onder het bestuur van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement al de regten, die aan onderdanen van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement zijn toegekend, mits voorzien zijnde voor Europeesch getuigde vaartuigen van eenen zeebrief en voor inlandsch getuigde vaartuigen van eenen behoorlijken pas van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement of van den Sultan van Boeton.

Artikel twee en twintig.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich de Nederlandsch-Indische muntspecien, zoo als die door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement worden vastgesteld, steeds in het land van Boeton als gangbaar en wettig betaalmiddel toe te laten.

Artikel drie en twintig.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich bij de aankomst van schepen, die steenkolen voor het depôt te Boeton aanbrengen, en van stoomschepen, die kolen wenschen in te nemen, steeds, op aanvraag van de gezaghebbers of kommandanten dier schepen, de tot het lossen en laden benodigde koelies tegen billijke betaling te leveren.

Artikel vier en twintig.

De Sultan en de rijks grooten van Boeton verbinden zich in het rijk niet toe te laten personen, die zich zonder verlof uit de land- of zeemagt van Nederland of deszelfs bezittingen daarbuiten mogten verwijderd hebben, noch misdadigers of veroordeelden uit eenig gedeelte van Nederlandsch Indie ontvlugt. Zoodanige personen worden bij

ontdekking, dan wel op aanvraag van het Gouvernement, uitgeleverd.

Artikel vijf en twintig.

Om alle twisten over het straffen van misdadigers voor te komen, wordt uitdrukkelijk bepaald, dat elke misdadiger wordt gestraft volgens de wetten van het land en op het land waar hij zijne misdaad gepleegd heeft.

Europeanen en met hen gelijkgestelden, Oostersche vreemdelingen, zoomede inlanders, te huis behorende in landen onder regtstreeksch gezag staande van het Gouvernement van Nederlandsch Indie, en voorts allen die de Christelijke godsdienst belijden, worden, wanneer zij binnen het gebied van Boeton eenig misdrijf plegen, aan het Gouvernement uitgeleverd, om naar deszelfs wetten te worden teregtgesteld.

Artikel zes en twintig.

Bij overlijden of aftreden van den Sultan behooren de rijks grooten daarvan onverwijld kennis te geven aan den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden.

De rijks grooten geven alsdan tevens kennis, wie volgens de instellingen des lands tot opvolger van den Sultan gekozen is.

De gekozen Vorst wordt door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden, onder nadere goedkeuring van het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, erkend en is gehouden zich schriftelijk te verbinden tot de nakoming van de onderwerpelijke overeenkomst, alvorens door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement te worden bevestigd.

Artikel zeven en twintig.

Het Nederlandsch-Indisch Gouvernement verklaart, zich met het inwendig bestuur van het rijk van Boeton niet te zullen bemoeijen, zoo lang deze overeenkomst door Boeton getrouw en stiptelijk wordt nagekomen.

Artikel acht en twintig.

Omtrent punten bij dit contract niet voorzien, en die nader blijken mogten in het belang van land en volk regeling te behoeven, wordt voorts overeengekomen, dat partijen zich deswege in der minne zullen verstaan.

Artikel negen en twintig.

Dit contract vervangt alle vroegere overeenkomsten tusschen de voormalige vereenigde Oost-Indische Compagnie of door het Nederlandsch-Indisch Gouvernement met het rijk van Boeton gesloten, voor zoover dezelve strijdig zijn met het bij dit contract overeengekomene.

En opdat deze beloften ten allen tijde kunnen blijken, zoo is daarvan deze acte opgemaakt, met een heiligen eed op den Koran bevestigd en voorts met het zegel en de handtekening van den Sultan van Boeton bekrachtigd.

Aldus gedaan, geteekend en bezworen te Kotta op Boeton op dag en datum hiervoren vermeld.

De Secretaris voor de inlandsche zaken,

(w. g.) A. LIGTVOET.

De Sultan van Boeton,

(Hier stonden de handtekening van den Sultan in Arabische karakters en zijn stempel.)

(Hier volgen de handteekeningen van de rijks grooten van Boeton in Arabische karakters.)

In onze tegenwoordigheid,

De eerstaanwezende ingenieur te Makassar,

(w. g.) D'ARNAUD GERKENS.

De gezaghebber van het gouvernements-stoomschip Dassoon,

(w. g.) A. SMITS.

ACTE VAN BEVESTIGING.

Nademaal in de plaats van den op 24 Junij 1871 overleden Sultan van Boeton, MOHAMAD ISA, ook genaamd KAYAMOE-D-DIN II, overeenkomstig de instellingen des rijks, met den titel van KAYAMOE-D-DIN III tot Sultan van dat rijk is verkozen de broeder van den overleden Sultan met name MOHAMAD SALEH

En aangezien MOHAMAD SALEH voornoemd, op heden den acht en twintigsten Augustus des jaars 1800 drie en zeventig (overeenstemmende met den vijftien der maand Radjab van het jaar 1200 negentig der Mahomedaansche tijdrekening), met mij, ALBERTUS LIGTVOET, secretaris voor de inlandsche zaken te Makassar, als daartoe behoorlijk door den gouverneur van Celebes en onderhoorigheden gemagtigd, onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, het contract heeft aangegaan, waaraan deze acte geannexeerd is.

Zoo wordt voornoemde MOHAMAD SALEH bij deze door mij, onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie, in naam en van wege het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, plegtig bevestigd in zijne waardigheid van Sultan van Boeton, met den titel van Sultan KAYAMOE-D-DIN III;

ten blijke waarvan hem van deze acte, zoomede van het bovenbedoeld door hem aangegaan contract, nadat die stukken zullen zijn voorzien van het bewijs van goedkeuring en bekrachtiging van den Gouverneur-Generaal, een exemplaar zal worden uitgereikt.

Aldus gedaan te Kotta op Boeton ten dage en jare voorschreven.

De Secretaris voor de inlandsche zaken,

(w. g.) A. LIGTVOET.

Deze acte van bevestiging en de daaraan gehechte overeenkomst zijn goedgekeurd en bekrachtigd op heden den vijftienden Maart des jaars achttien honderd vier en zeventig.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie,

(w. g.) J. LOUDON.

Ter ordonnantie van denzelve,

De Algemeene Secretaris,

(w. g.) LEVISSOHN NORMAN.

Voor eensluidend afschrift,

De Gouvernements-secretaris,

(get.) H. SEMLER.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal bij het Ministerie van Kolonien,

HENNY.

*Overeenkomsten met inlandsche vorsten in den
Oost-Indischen Archipel.*

BOETON.
(NOTA VAN TOELICHTING.)

N°. 14.

NOTA VAN TOELICHTING betreffende het con-
tract met Boeton, dd. 28 Augustus 1873.

Boeton was het eerste rijk, tot het tegenwoordig gou-
vernement van Celebes en onderhoorigheden behoorende,
waarmede de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie een
contract aanging.

Den 5den Januarij 1613 werd door haar het eerste con-
tract met dit rijk gesloten. Daarbij werden haar belang-
rijke handelsvoorregten verzekerd, terwijl zij van haren
kant op zich nam den vorst en zijn volk te beschermen,
en daartoe op het strand eene versterking te bouwen, die
zij zoude voorzien van eenig geschut en van de noodige
manschappen om het te bedienen.

De aanwezigheid eener Nederlandsche versterking op
Boeton kon echter niet beletten, dat dit rijk in 1624 door
de Makassaren, destijds het magtigste volk op Celebes, ten
onder gebracht werd. Het bleef evenwel ook na die onder-
werping onder het bestuur van zijn eigen vorsten, en de
Nederlanders zetten er hun handel voort, niettegenstaande
zij er dikwijls vijandelijkheden, waarschijnlijk meestal van
de zijde der daar verblijfhoudende Makasaren, te ver-
duren hadden.

In 1655 deden de Makassaren, onder aanvoering van
hun vorst HASANOE-D-DIN TOEMENANGA-RI-BALLAPANGKANA,
een nieuwen togt naar Boeton, waarbij zij dat rijk ander-
maal ten onder bragten en de bezetting van het Neder-
landsche fortje, Djangankata genaamd, zoo in het naauw
bragten, dat zij zich met die versterking in de lucht liet
springen.

De vorst van Boeton moest voor eene aanzienlijke som
gouds zijne vrijheid en zijn land van den overwinnaar
terugkopen.

Toen de Makassaren in 1660, ten gevolge van de ver-
meestering van het sterke Panakkoekang door onze land-
en zeemagt onder VAN DAM en TRUITMAN, zich genoodzaakt
zagen op nadeelige voorwaarden met de Oost-Indische Com-
pagnie vrede te sluiten, moest hun vorst bij art. 2 van het
vredescontract, dat den 19den Augustus van dat jaar ge-
sloten werd, ook van de opperheerschappij over Boeton
afstand doen.

In 1661 verleende de vorst van Boeton in zijn rijk eene
schuilplaats aan den vermaarden AROE PALAKKA en andere
Bonische en Soppengsche prinses, die, na eene poging ge-
daan te hebben om Boni en Soppeng te bevrijden van het
Makassaarsche juk, waaronder die rijken reeds meer dan
twintig jaren zuchtten, door de overmagt der Makassaren
genoodzaakt geweest waren hun heil in de vlugt te zoeken.
Zelfs gaf hij den Makassaarschen vorst, toen deze hunne
uitlevering liet verzoeken, een weigerend antwoord.

Er verliepen echter een paar jaren voordat de Makas-
saren zich daarover kwamen wreken. Eerst in het laatst
van 1666, en nadat zij reeds vroeger den oorlog met de
Nederlanders hervat hadden, zonden zij eene vloot, vol-
gens de notitie van den admiraal SPEELMAN uit meer dan
700 vaartuigen bestaande en met 20 000 koppen bemand,
onder aanvoering van KARAENG BONTOMARANNOE, naar
Boeton. Daar verscheen echter kort daarop ook de admi-

N°. 71. 14.

raal SPEELMAN, die door de Indische Regering met eene
vloot naar Makassar gezonden was, om van de Makas-
saren de vergoeding te eischen van de schade, aan de
Compagnie door het afloopen van eenige van hare schepen
berokkend, maar die te Makassar bij den overmoedigen
HASANOE-D-DIN geen gehoor had kunnen vinden en dus,
onderweg de aan zee gelegen plaatsen in de Toerateylanden
en het land van Bonthain vernielende, naar Boeton koers
gesteld had. Aan boord van zijn schip bevond zich ook
de bovengenoemde AROE PALAKKA, die, na een jaar ver-
blijf op Boeton, naar Batavia vertrokken was, om de hulp
van de Compagnie tot bevrijding van zijn vaderland in te
roepen, en van wiens invloed op de Bonieren en Soppengers
de Compagnie thans partij dacht te kunnen trekken.

Weinige dagen na de aankomst van SPEELMAN en zijne
vloot te Boeton, was dan ook reeds het grootste gedeelte
van de Bonieren en Soppengers, die zich onder de Makas-
saarsche krijgsmagt bevonden, naar onze zijde overgelopen,
terwijl de overgebleven Makassaren door SPEELMAN te
land en ter zee zoodanig ingesloten werden, dat KARAENG
BONTOMARANNOE zich den 4den Januarij 1667 met al de
zijnen op genade en ongenade aan hem moest overgeven.

Vervolgens vertrok SPEELMAN naar de Molukken, van-
waar hij in Junij 1667 met den vorst van Ternate, MAR-
DAR SHAH, op Boeton terugkeerde, met het doel om van
daar, versterkt door Boetonsche hulptroepen, naar Makassar
te verzeven, ten einde den Makassaarschen overmoed nog
verder te fnuiken.

Gedurende dit tweede verblijf van SPEELMAN op Boeton
werd tusschen hem en den vorst van Ternate aan de eene
en den vorst van Boeton aan de andere zijde op den 22sten
Junij 1667 een nieuw contract gesloten. Door dat contract
werd de vorst van Boeton niet alleen van de Compagnie,
maar ook van den vorst van Ternate afhankelijk. Zoo be-
vatte bij voorbeeld art. 7 het voorschrift: dat wanneer de
vorst van Boeton kwam te overlijden, de rijks grooten daar-
van dadelijk aan den vorst van Ternate en aan de Com-
pagnie kennis moesten geven, opdat beiden gecommiteerden
zouden zenden, om met den rijksraad een ander in de
plaats van den overledene te kiezen;

dat, om zeker te zijn dat het contract zou worden na-
geleefd, de gekozene, alvorens bevestigd te worden, in
handen van de bedoelde gecommiteerden den eed van
trouw aan den vorst van Ternate en de Compagnie zou
moeten afleggen, waarna de rijks grooten op hunne beurt aan
hem trouw zouden moeten zweren;

dat de rijks grooten nooit een vorst zouden mogen af-
zetten en een ander in zijne plaats aanstellen, dan met
toestemming van den vorst van Ternate en de Compagnie;

dat de vorst en zijne grooten ook niet bevoegd zouden
zijn den djoegoegoe of andere hooge beambten te ontslaan
en te vervangen, maar verplicht zouden zijn de klagten,
die zij tegen een hunner mogten hebben, ter kennis van
den vorst van Ternate en de Compagnie te brengen, die
daaromtrent alsdan in overleg met hen zouden beslissen;

dat zoowel die hooge beambten als de mindere rijks-
grooten altijd bij de aanvaarding hunner bediening de ge-
trouwe nakoming van het contract op den Koran zouden
moeten bezweren;

en dat, wanneer de vorst het contract overtrad, of
zich op eene andere wijs kwam te buiten te gaan, de vorst
van Ternate en de Compagnie met de rijks grooten van

Boeton hem zouden mogen afzetten en in zijne plaats een ander zouden mogen verkiezen.

De overige bepalingen, handelende over de toelating van handelaren van andere inlandsche natiën, het ontvangen en zenden van gezanten van en naar vreemde vorsten en prinszen, de hulp door den vorst aan de Compagnie tegen hare vijanden te verlenen, de bevoegdheid der Compagnie om overal op de landen onder het Boetonsch gebied, waar zij het mogt goedvinden, versterkingen te bouwen, de verpligting van den vorst om alle Compagnie-dienaren, slaven of andere onderdanen, die wegens het een of ander misdrijf mogten gevlugt zijn, alsmede alle personen die het Christelijk geloof afvallig mogten worden, aan de Compagnie uit te leveren, wanneer zij zich op Boetonsch grondgebied vertoonden, vereischen hier slechts vlugtige vermelding.

De afhankelijkheid, waarin Boeton door dit contract ten aanzien van Ternate geraakt was, hield op, toen laatstgenoemd rijk, met de Compagnie in oorlog geraakt zijnde, zelf een leen van de Compagnie werd.

Met Boeton bleef de Compagnie, tot in de tweede helft van de achttiende eeuw, steeds in vrede, hetgeen echter niet daaraan moet toegeschreven worden, dat de Boetonnezen zich steeds stipt aan de bepalingen van het contract hielden. Het tegendeel is waar. Aan het bepaalde bij het bovenvermelde art. 7 stoorden de Boetonnezen zich vooral niet veel. Van het laatst van de zeventiende tot het midden van de achttiende eeuw regeerde in Boeton bijna geen enkele vorst, die niet, na eene kortere of langere regering, door de rijks grooten werd afgezet; maar de Compagnie werd daarin nimmer gekend, dan nadat de door hen in zijne plaats gekozen vorst de regering reeds aanvaard had, zoodat aan de Compagnie niets anders overschoot dan of den gekozene op den troon te bevestigen, of zich aanzienlijke opofferingen te getroosten om hare heerschappij te handhaven. Gewoonlijk ging zij tot het eerste over, niettegenstaande daardoor het ontzag, dat de inlandsche vorsten in vroeger tijd voor haar gekoesterd hadden, hoe langer hoe meer geschokt werd.

In 1752 werd het aan de Compagnie behorende schip *Rust en Werk* in de wateren van Boeton door zekeren **FRANS FRANS**, een gewezen tolk, die wegens een door hem gepleegd misdrijf in de gevangenis te Makassar geraakt, doch daaruit ontvlugt en sedert zeeroover geworden was, afgeloopen. De Compagnie stelde het rijk van Boeton voor de door haar geleden schade aansprakelijk, en toen de daarvoor gesichte vergoeding niet voldaan werd, ging zij er in 1755 eindelijk toe over, om eene expeditie onder bevel van den kapitein **REYSWEBER** naar Boeton te zenden.

Deze deed den Boetonnezen wel veel afbreuk, maar geheel overwonnen werden zij toch niet. Eerst elf jaren later werd een gezantschap van Boeton naar Makassar afgevaardigd, en den 22sten Maart 1766 kwam een nieuw contract tot stand, dat in de hoofdzaak van het op den 22sten Junij 1667 gesloten contract alleen in zóó ver verschilde, dat van den Vorst van Ternate geen sprake meer

was, en dat eene bepaling werd opgenomen, volgens welke het rijk van Boeton, wanneer de Vorst en zijne grooten hun eed, om de Compagnie gehouwen en getrouw te zijn, verbraken, en klaarblijkelijk vijandig tegen haar te werk gingen, met alle er aan onderhoorige landen aan de Compagnie zou vervallen, die er naar welgevallen mede zou mogen handelen.

Sedert dien tijd is de vrede tusschen de Boetonnezen en de Compagnie, later het Nederlandsch-Indisch Gouvernement, nimmer verstoord geworden.

De Vorsten, die elkander tot 1824 op den troon opvolgden, werden steeds door de gouverneurs van Makassar bevestigd, nadat zij door gezantschappen het contract van 1766 hadden doen beëdigden.

In 1824 zond de in het vorig jaar opgetreden Vorst van Boeton, **KAYAMOE-D-DIN I**, weder een gezantschap naar Makassar, om het contract van 1766 te beëdigden, hetgeen dan ook den 19den Februarij 1824 geschiedde.

Toen nu den 7den Augustus van hetzelfde jaar, tijdens het aanwezen van den Gouverneur-Generaal **VAN DER CAPELLEN** te Makassar, het vernieuwd Boengaaisch contract tot stand kwam, nam ook Boeton daaraan deel.

Daarmede verviel echter niet voor dat rijk het meergemelde contract van 1766; want in het begin van 1826 verzocht de nieuwe Vorst, die zich destijds te Makassar bevond, in persoon het eene zoowel als het andere contract te mogen beëdigden, hetgeen hem toegestaan werd en ook werkelijk den 29sten Maart 1826 plaats had.

Deze vorst overleed den 28sten April 1851, waarop zijn zoon, **MOHAMAD ISA**, onder den naam van Sultan **KAYAMOE-D-DIN II** den troon besteeg. Met hem werd den 20sten December 1851 een nieuw contract gesloten.

KAYAMOE-D-DIN II overleed den 24sten Junij 1871. Hem volgde, onder den naam van Sultan **KAYAMOE-D-DIN III**, zijn jongere broeder **MOHAMAD SALEH** op, die, alvorens door het Gouvernement in zijne waardigheid bevestigd te worden, de getrouwe nakoming van de bestaande contracten moest beëdigden.

Deze verouderde contracten voldeden echter niet meer aan de eischen des tijds en bleken in vele opzigten wijziging en aanvulling te behoeven. Daarin te voorzien door middel van de acte van verband of beëdiging, scheen niet voldoende. De Indische Regering magtigde daarom het gewestelijk bestuur van Celebes om te trachten een nieuw contract met Boeton te sluiten. Verschillende omstandigheden waren oorzaak, dat gedurende geruimen tijd geen bezoek aan dat rijk kon worden gebracht, maar in Augustus 1873 begaf zich de secretaris voor de inlandsche zaken te Makassar derwaarts, en den 28sten dier maand sloot hij met den Vorst en de rijks grooten van Boeton een nieuw contract, 't welk de bepalingen bevat, die het Gouvernement gewoon is in de overeenkomsten met inlandsche vorsten op te nemen, en hetwelk bekrachtigd is bij het besluit van den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indie van 15 Maart 1874, n°. 17.

